

Lastovói látogatás

A fényszennyezés korát éljük. Akkor kezdjük igazán védeni értékeinket, amikor épp valami elveszőben van – a csillagos égbolt esetében sincs ez másként. Szeptember elején gyors egymásután két nemzetközi fényszennyezés-ellenes konferenciának is otthont adott régiónk, előbb Kaposvárott, majd a dalmáciai Lastovo-szigeten találkoztak a csillagos égbolt barátai. Nyugodtan mondhatjuk, hogy Magyarország nagyhatalom a fényszennyezés elleni küzdelemben (sajnos a fényszennyezés terén sincs ez másként), és a szomszédos Szlovéniában is szép eredményeket értek már el ebben az egyenlőtlen küzdelemben. A figyelmes olvasónak nyilván feltűnt, hogy Lastovo majdnem olyan messze esik Szlovéniától, mint Magyarországtól. A titok nyitja az, hogy ez a legtávolabbi lakott horvát sziget, mely messze esik a szárazföldről, így a fényszennyezéstől is. Égboltja valóban nagyon sötét. Akik kedvelik a távoli, sötét, nyugalmas helyeket, azok számára paradicsomiak az itteni állapotok. A szlovéniai amatőrök kedvelik ezt a szigetet, élükön Andrej Moharral, a konferencia főszervezőjével.

Idén harmadízben szerveztek Lastovón nemzetközi fényszennyezés-konferenciát és észlelőtábort szeptember 6–10. között. Hazánk mindhárom eddigi konferencián képviseltette magát, de az idei volt a legnépesebb „delegáció”. Most az MCSE tagjai és a Duna-Dráva Nemzeti Park munkatársai utaztak Lastovóra, összesen nyolc fő: Gyarmathy István, Havasi Ildikó, Kolláth Zoltán, Kolláthné Kovács Ágnes, Maczó András, Mizser Attila, Szegvári Zoltán és Wodtke Szilvia.

Lastovo a szárazföldről 45 km-re található, területe 46 négyzetkilométer, lakossága 800 fő körüli. Ennek kétharmada Lastovóban, a fővárosban él. Több kisebb-nagyobb üdülő- és halásztelep is található a szigeten, melyen – becslésem szerint – XIX. századi tempóval

folydogálnak az események. Irigylésre méltó sebességgel.

Lastovo elsősorban mint észlelőhely érdekes számomra, hiszen Budapesttől jó 5 fokkal délebbre található, ami testvérek között is 12 holdátmérő, vagyis egyes déli mélyég-objektumok és változócsillagok sokkal kényelmesebben, zavartalanabban észlelhetők, mint például Ágasvárról. Ezért is örültem annak, hogy elnökünk, Kolláth Zoltán a kaposvári fényszennyezés-konferencia résztvevői számára egy lastovói utat is megszervezett.

Pasaduri szállásunk teraszát hatalmas félgömblámpa világította be, lehetővé téve a távcsövezést, zavarva az alvást – mint a fényszennyezés nagykönyvében

Egy kis 102/500-as refraktort vittem magammal, amit végül elő se vettem, mert egy binoklizáson kívül nem adódott alkalom hosszabb távcsövezésre. Sajnos egy nagyon kellemetlen, párás időszakot fogtunk ki, aminél még egy kiadós eső is jobb, mert akkor legalább nem gyötri az embert a lelkiismerete.

A konferencia hivatalos csoportképe a Hotel Solitudo előtt, kétoldalt egy-egy gömblámpával

A konferencia helyszíne Pasadurban, egy üdülőfaluban volt, a Hotel Solitudóban. Mi egy közeli magánháznál szálltunk meg (nem csalódtunk, ami a szállást illeti.) A környezet természetesen csendes, nyugalmas, ideális hely kikapcsolódásra. Észlelésre teljesen alkalmatlan, ugyanis a gömblámpák és más, rosszul tervezett fényforrások elképesztő változatosságban rontották az eget. Ezen az aprócska településen négyfajta gömblámpatípust számoltam össze, ehhez további három, hasonlóan kártékony „lámpafaj” csatlakozott. Házunk előtt hatalmas félgömblámpa, mely nappali világosságba borította teraszunkat, szó se lehetett itt távcsövezésről.

A szervezők ennél sokkal alkalmasabb helyszínt szemeltek ki a megfigyelések céljára, a sziget helikopter-leszállóhelyét, a heliodrómot. A hatalmas, lebetonozott térség mintegy 400 m-es magasságban, a sziget legmagasabb hegycsúcsának közelében várta a távcsöveket, Pasadurtól mintegy 10 km-re, kanyargós hegyi autózás végállomásaként.

Egy estén sikerült ide feljutnunk, amikor a lastovoiak számára tartották a bemutatót. A kihangosított csillagkép-magyarázat után a

távcsövekhez tódultak az érdeklődők, köztük egy 45 cm-es Obsession Dobsonhoz (ezt szlovén amatőrök hozták magukkal). Az ég sajnos távolról sem volt olyan jó, amint azt távolról jött amatorként vártam volna. Az alsó 10 fok sűrű párakba burkolózott, de a fejünk fölött se volt valami világgraszoló az égbolt, bár kétségkívül sötét volt, hála a csekély fényszennyezésnek. Idehaza nagyon sokszor láttam már lényegesen jobb eget! Egy jó kis hidegfront nagyon ránk fért volna, de hiába vágyakoztunk. Az idő persze távozásunk estéjére valamelyest javult, amint arról a szervező, Andrej Mohar felvételei tanúskodtak...

A konferenciából a mieink alaposan kivették részüket: Kolláth Zoltán és Gyarmathy István tartott egy-egy előadást. A számos előadás közül csak kettőt emelek ki: Herman Mikuž a Črni Vrh-i csillagvizsgáló égboltjának változását mutatta be közel három évtized romlását dokumentálva egykori és mai diafelvételekkel. (Nem tévedés, valódi filmre dolgozott 2010-ben is, hogy hitelesebben dokumentálja a változásokat.) Salvador J. Ribas érdekes előadást tartott arról, miként mérik a montseci csillagászati park környe-

Csodálatos a kilátás észlelőhelyünkről, a lastovói heliodrómtól. Éjszakai kilátásaink már kevésbé voltak csodálatosak. Tagtársunk, Maczó András magányosan tűnődik a rossz időjárásan

zetének sötétségét. A katalóniai Montsec azért is érdekes helyszín, mert a környékbeli amatőrök itt építették ki 32 letelhető tetős csillagdából álló észlelőtelepüket.

Lastovo mint észlelőhely számomra csatlódást okozott, amiben jelentős szerepet játszott a kedvezőtlen időjárás. Emellett egyáltalán nem olcsó mulatság ide eljutni! A négy és fél órás Split–Ubli (Lastovo) kompút két személy és egy autó számára kb. 40 ezer forint, ehhez járul a kb. 15 ezer forint összegű autópálya-díj. (A mi csoportos utunk ennél lényegesen kevesebbe került – hála a szervezésnek.) Létezik olcsóbb odajutás is, Bosznián keresztül. Abban az irányban nagyjából 35 ezer forintot takarítunk meg (alig van autópálya-díj, és a komp is olcsóbb, bár kétszer kell behajózni, egyszer Orebićnél és egyszer Vela Lukánál). Kérdés, hogy megéri-e csupán észlelési szempontból ekkora útra vállalkozni, hiszen útközben és akár idehaza is találhatók kielégítően sötét egű észlelőhelyek.

Ha mindenképp a parttól távol eső szigetet keresünk észlelési célra is, akkor jobbnak tartom Vist, ahol autóval könnyen megközelíthető észlelőhelyek vannak a hegyekben,

a partokon pedig nagyon vonzó tengerparti üdülővárosok várják a turistákat. A nagyobb szigetek közül pedig szóba jöhet Brač (ahol a blacai kolostor csillagászati gyűjteménye jelent érdekes látnivalót), és természetesen Hvar, ahol professzionális obszervatórium is található.

Búcsúzóul térjünk kicsit vissza Lastovóra, utazásunk utolsó estéjére. A szervezők feledhetetlen élményben részesítettek, amikor elvittek minket a Kručica-öbölbe. Éjszakai fürdőzés és világító plankton! Ehhez valóban sötét éjszaka kell, szemünk csak lassan szokta meg a sötétet, és jó pár perc eltelt, mire a fürdőzők és közönségük is észrevették, mi az, amiért idehoztak minket. A kristálytisza tengervízben fürdőzőket különös, halványzöld derengés vette körül, de csak akkor, ha mozgatták végtagjaikat. Halványzöld szikrák villantak fel a vízben mozdulataik nyomán, olyasfajta színűek, mint a szentjánosbogarak fénye, csak persze halványabbak, sejtelmesebbek. A látvány, az élmény valóban fantasztikus, feledhetetlen, szavakkal leírhatatlan volt. Köszönet érte a szervezőknek!

Mizser Attila